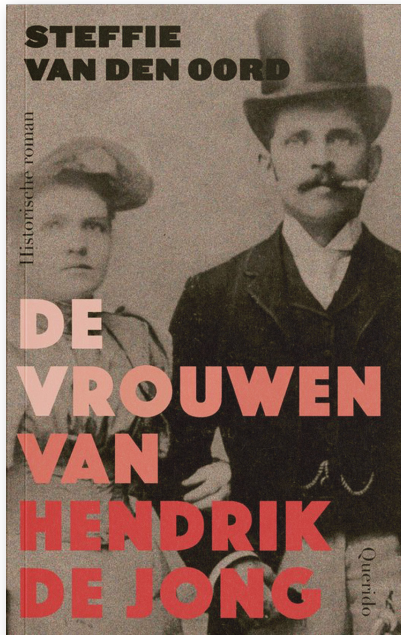

Steffie van den Oord

De vrouwen van Hendrik de Jong

(Amsterdam 2023)

In de historische roman *De vrouwen van Hendrik de Jong* geeft Steffie van den Oord gestalte aan de vrouwen die tussen 1892 en 1898 slachtoffer werden van de Nederlandse oplichter Hendrik de Jong. Hendrik de Jong (1861-(vermoedelijk) 1911) wordt wel eens de ‘Nederlandse Jack the Ripper’ genoemd. Met mierzoete woorden weet hij het vertrouwen van vrouwen te winnen, om hen nadien schade te berokkenen. In 1889 wordt hij veroordeeld voor financiële oplichting, later staat hij terecht voor de moord op vier vrouwen: de Engelse Sarah Ann Juett, de Nederlandse Maria Sybilla Schmitz en de Belgische vrouwen Philomène Wouters en Jeanne Pauwels.

Historica Steffie van den Oord oogstte in 2002 veel lof met haar bundel *Eeuwelingen*, waarin ze de levensverhalen van (plus)honderdjarige optekende. Met de roman *De Gebroeders B.* (2019) schreef ze al eerder over oplichterij en liefdesverhoudingen. Dit thema pikt ze opnieuw op voor haar nieuwste roman, waarbij ze archiefstukken en pers-artikelen tot historische fictie verwerkt. Van den Oord onderscheidt zich niet

alleen van (schaarse) andere publicaties door haar bedrevenheid in historische fictie, maar ook door haar keuze om niet De Jong centraal te stellen, maar de vrouwen.

Het boek is onderverdeeld in zeven hoofdstukken die zich tussen 1892 en 1898 op verschillende plekken afspelen: Massachusetts, Amsterdam, Londen en Gent. Met levendige beschrijvingen en dialogen weet Van den Oord de vrouwen in hun sociale omgeving te situeren: Greta Kramer die in het pension van haar ouders werkt; de levenslustige verpleegkundige Sarah Ann Juett, de psychisch kwetsbare winkelbediende Maria Schmitz; Jeanne Pauwels die tuk is op een spelletje dobbelen en haar collega-serveuse Philomène Wouters. Bij monde van de personages krijgen de slachtoffers een eigen stem, karakter en bovenal een eigen verhaal. Daarnaast figureren er ook andere personages die gadeslaan wat er gebeurt. Sommigen zijn gebaseerd op bestaande personen, zoals familieleden, andere zijn geheel fictief, zoals de Amerikaanse vrouwen uit Massachusetts. De toevoeging van nevenpersonages is een slimme zet, want op die manier komt er een waaiertje aan perspectieven naar boven en kan Van den Oord allerlei feitelijke details in het boek verwerken.

Bijzonder interessant zijn de scènes bij het gerechtelijk onderzoek, waar Van den Oord in het hoofd kruipt van vrouwelijke getuigen. Hiermee benut ze ten volle haar vakkundigheid als auteur van historische fictie: parallel aan de eigenlijke getuigenissen die gebaseerd zijn op de archiefbronnen, laat ze ook verbeelde, niet-uitgesproken woorden van de vrouwen over het papier rollen. Deze voegen niet alleen iets toe aan de vrouwen als personage, maar tonen ook de sociale context waarin deze vrouwen leefden (en waarbij de personages hun bedenkingen hadden).

Als de kamerverhuurster Léontine Courteaux bijvoorbeeld getuigt (p. 204), ziet het personage hoe ze beschreven wordt door de griffier: ‘zonder beroep’. Het irriteert Courteaux mateloos: “Hij heeft geen idee hoeveel eer ik erin leg om mijn huurder aan een fatsoenlijke tafel [...] het gevoel te geven welkom te zijn, [...] tot in de details van de propere handdoek, vers water in de waskom, zeep zonder haren [...]” Daarnaast geeft Van den Oord ook de interne zelfcensuur weer van het personage, haar aarzelingen over wat wel of niet relevant is om te vermelden: “Maar goed, ik moet zakelijk blijven in mijn verklaring. Zakelijk en precies.” Van den Oord toont hiermee prachtig de meerwaarde aan van historische fictie.

De personages krijgen veel menselijke diepte. Die roept bij momenten wel vragen op. Hoe gangbaar was het in de negentiende eeuw dat een dochter haar vader een vod naar het hoofd gooide (p. 33), of dat ze haar vader een schop onder tafel gaf? (p. 77) De historische context is doorheen het boek nochtans met zorg beschreven, met name op het vlak van materiële cultuur of de opkomende rol van fotografie in criminaliteitsonderzoek. (p. 165) De verantwoording aan het einde van het boek verheldert de scheiding tussen feit en fictie; de afbeeldingen brengen de historische werkelijkheid dichtbij. Met *De vrouwen van Hendrik de Jong* bewandelt Steffie van den Oord succesvol de grenzen tussen feit en fictie.

Laura Nys

is postdoctoral research fellow bij de Independent Social Research Foundation en de Queen Mary University in Londen. Ze doet onderzoek naar de geschiedenis van emoties, jongeren en criminaliteit.